

Életrajzi lexikon

A MUNKÁSMOZGALOM CSONGRÁD MEGYEI HARCOSAIRÓL

Bizonyosságként annak, hogy Csongrád megyében az utóbbi években jelentősen felgyorsult, szélesebb körűvé s mind több eredményt felmutatóvá vált a munkásmozgalom-történeti kutatómunka, a napokban kikerült a Szegedi Nyomdából A munkásmozgalom Csongrád megyei harcosainak életrajzi lexikona. A kötet az MSZMP Csongrád Megyei Bizottsága kiadványaként folytatását jelenti a Csongrád megye forradalmi harcosainak életrajzi gyűjteménye címmel 1973-ban megjelent könyvnek. Az akkori, 186 forradalmár életútját ismertető műnél terjedelmében bővebb, tartalmában gazdagabb — 422 munkásmozgalmi harcos életrajzát összefoglaló — elveit, módszereit tekintve is tökéletesebb gyűjtemény az új lexikon (amiben az 1984. december 31-ig elhunytakról szólnak).

Az ismerettár szerkesztői — *Antalfy György* főszerkesztő, *Kanyó Ferenc* és *Rácz János* szerkesztők — és munkatársai — az életrajzírók: *Fehér István*, *Földváriné Kocsis Luca*, *Kanyó Ferenc*, *Kormányos András*, *Labádi Lajos*, *Ocsák Miklós*, *Olvai Ferenc*, *Rátkai Árpád*, *Sipos László* és *Tamasi Mihály*; a lektor *Dégi István* és *Serfőző Lajos*; a mutatónak készítő *Máder Béla* — nehéz, bonyolult feladatra vállalkoztak: minél teljesebben, tudományos alaposan feltárni a megyei munkásmozgalomban jelentősebb szerepet játszókat életútját. Keresve és felhasználva minden forrást — dokumentumokat, szakirodalmat és személyes emlékezéseket —, ami csak teljesebbé teheti a sorsleírásokat. Ha az 1973-ban megjelent gyűjteménnyel összevetjük, világosan látszik az, hogy a kutatók mennyi új adatot tártak fel. Am nyilvánvaló az is, hogy még az új kötetben leírt adatokat is bővíteni, kiegészíteni, pontosítani kell ahhoz, hogy az eredeti vállalkozásnak megfelelhessenek. (Szemet szűrő hiányosság például, hogy az 1960-as, 70-es években Szegeden elhunyt dr. Berkes Pál, Deli Károly halálának pontos dátumai hiányoznak. (Tudják, s a bevezetőben jelzik ezt a szerkesztőbizottság tagjai is: „A jelesebbeknek... életrajzát hiányosan is közreadjuk. Ugyanakkor nem mondunk le a további kutatásról, újabb adatok gyűjtéséről... Számos fontos életrajzi adat is (születés, elhalálozás) még további tisztázásra vár. A rendelkezésre álló források egyenetlensége tükröződik az életrajzi szövegekben is. Az adatok mennyisége befolyásoló tényezőként hatott. Törekedtünk ugyan a megfelelő arányok kialakítására, de a terjedelem még így sem tükrözi minden esetben az egyes személyek munkásmozgalomban betöltött szerepét.”

Bővíthető, bővítenedő ismerettárat készítettek; kézikönyvet, amely összefoglalás és kiindulópont — elsősorban szakembereknek. A történelem kutatóinak és oktatóinak, a marxizmus, a munkásmozgalom propagandistáinak, tanároknak, a munkásmozgalmi hagyományok ápolóinak. Akiktől bizonyonnan várható, hogy munkájuk során hozzájárulhatnak a kötetbe foglaltak szélesebb körű propagálásához, a munkásmozgalom megyei jeles személyiségeinek megismertetéséhez, sőt életútjuk, sorsuk alaposabb feltáráshoz, a szűkszavú lexikális anyagokból a tanulságos életút, az ember és jelleme, a példa, a példakép, az elmentmondások felmutatásához is. Hiszen a kötet ezt a célt szolgálja. Mint *Komócsin Mihály*, a megyei pártbizottság nyugalmazott első titkára írja az előszóban: „Gazdag — küzdelmekben és áldozatokban különösen — életútjuk fényes és árnyoldalaival együtt is tanulság számunkra, de az utánunk jövő generáció számára is. Érdemes tehát számba venni, megörökíteni magunknak és utódainknak ezeket az életutakat, ezeknek tanulságait.”

Ehhez járul hozzá ez a lexikon, mely több mint ötszáz oldalán 422 életrajzot közöl; korabeli dokumentumok, párttagkönyvek, igazolványok fotómásolataival illusztrál; bibliográfiával és névmutatókkal segíti a pontosabb eligazodást. A féltornyos könyvvel sokszorosított adat dokumentálja azt a jelentős, szervező, nagy apparátussal végzett munkát, amit a kutatók elvégeztek. Nyilvánvalóan elismerésre méltó szándékkal és igénnel, megküszködve a dokumentáció, a hiteles iratok hiányosságaival, a személyes emlékek ellentmondásaival és szubjektív voltával éppúgy, mint a lexikonműfaj kívánta tárgyilagosság, szűkszavúság diktálásával.

A szakszerű anyaggyűjtést és feldolgozást érezhetően megnehezítet-

te, hogy kissé megkésve kezdődött, s talán az is, hogy — különböző okokból fogva — a rendező elvek sem tűnnek mindig egységesen követettnek. A fő szempontnak — hogy tudniillik, akik jelentősebb szerepet játszottak, kiknek nagyobb súlyuk volt a mozgalomban, azoknak tevékenységéről több szó essék; kiknek pedig kisebb volt szerepük, azokról rövidebben írassék — a szerzők igyekeznek megfelelni. Többnyire tartják magukat ahhoz is, hogy tárgyilagosak, lényegre törők legyenek, az életutak összegzésénél kerüljék a frazipufogatást. E dicséretes törekvés azonban akkor érvényesülhetne igazán, ha a visszafogottság feloldásával is párosulna, ha bátrabban mernek feltárni például az ötvenes évekbeli tevékenység nem pozitív tényeit is, nem félve a „deheroizálástól”. Hiszen — mint a kötet előszava is hangsúlyozza — „a mi forradalmi harcosaink nem voltak misztikus hősök, nem voltak emberfeletti emberek. Hús-vér emberek voltak, emberi hibákkal... Akadnak közöttük, akiknek életútja nem egyenes vonalú. Követek el az akkori helyzetben sem menthető hibákat vagy tévedéseket, mégis mi jót tettek, azért tiszteletet és megbecsülést érdemelnek tőlünk, még ha hibáikért bíráljuk is őket.”

A tisztázatlannak tűnő dolgokról több utánajárással, alaposabb tájékozódással valószínűleg többet lehetne megtudni. Szerencsés lett volna talán ennek érdekében jobban támaszkodni a kötetben szereplő szerzők mellett a szegedi kutatóhelyeken

tevékenykedő más szakemberekre is, kik egy-egy jeles személyiség, egy-egy periódus alapos ismerői. Segítségükkel bizonyonnan teljesebbé tehető még az életrajzi vázlatok (pl. olyan személyiségek esetében is, mint *Wallisch Kálmán* vagy *Zöld Sándor*). — Ugyanakkor (bár elfogadható a szerkesztők magyarázata a források egyenetlenségének hatásait illetően) említést kell tenni arról is, hogy a feltárt ismereteket egységesebben lehetett volna kezelni. Semmi sem indokolja például, hogy *Komócsin Zoltán* életrajzában érdemeinek elismeréséről csak annyi szó essék, hogy „számos magas hazai és külföldi kitüntetésben részesült”, míg másoknál a legkisebb kitüntetések is tételen felsorolják. Miként nem egészen érthető, miért van, illetve miért nincs jelölve néhány jelentősebb egyéniség családi kapcsolata, rokonsági, harcosi köre. Miért tudjuk meg a lexikonból kevésbé ismeretlen személyiségekről, hogy melyik temetőben nyugsznak, s miért nem szólnak arról, hol van *Komócsin Zoltán*, *Juhász Gyula*, *Ladványi József*, *Nagygyörgy Mária* s más egyéniségek sírja? — S bizonyára egységesebb mederbe lehetett volna terelni a szóalkotók azonos korszakokról, azonos eseményekről beszámoló — hol megemlítő, hol elhallgató — mondatait is.

A lexikon erőit elismerő, a kutatómunkának tisztelettel adózó dicséret mellett a fentebb említett — s a hozzájuk hasonló hiányosságokat csak azért kell felelegetni, mert ez a kötet — a megyei munkásmozgalmi dokumentumokat bemutató, korábban megjelent könyvekkel együtt — ismerettár, kézikönyv a megyei munkásmozgalom-történetét összefoglaló, készülő nagy monográfiához. Amiben remélhetőleg közreadják majd a mostani lexikonból elmaradt arcképtárat is, ami segít emberközeli, élő, mozgalmi munka kiemelkedő személyiségeit.

SZABÓ MAGDOLNA

Gesztustalanság?

1.

Finoman, akár a harkály kopogtak az ajtón. Ismerős vagy rokon lehet, csupán ők tudják, mennyire utáljuk a csörömpölő, idegtépő csengőt. Nagy lendülettel táru az ajtó. A szomszéd fiú némán, lehorogszott fejjel kér bebocsátást. Már pelyhedzik a szakála. Ez persze nem jár az azzal együtt, hogy mondjuk egy Jó napotál üdvözlölje is időnként az embert, még ha belénk botlik se. A gölem-házban nincs egyedül.

Szólanul meredünk egymásra.

— Segíthetünk?

— Egy százas kéne, mert meglátam egy oltári f... bársonyzakót, fél óra múlva zár a bolt, az anyám elvitte a pénzt, lehet, hogy holnap már késő lesz... — hadarta egy szuszra.

Miközben nyúlok a pénztárcáért, bevillan egy ötlet. Mi volna, ha mondjuk a lépcsőházban kiírnám egy cédulára, hogy pénzt kölcsönzők. Bekopognának a szomszédok, a lakók? Több szempontból sántít a sziporkám. Pénzem csak alig van egyik hónapról a másikra, nem tudni, kinek szúrna szemet a botcsinálta hitelező, és annak sem nagy a valószínűsége, hogy ha felszínes is, de némiképp megismerném egyengelőmünk tisztelt tulajdonosait. Azzal a gondolattal viszont már régen foglalkozom, hogy egy egész álló nap lifteztek. Így akár több száz lakóval is szót válthatnék. Hülyeség. Vetem el gyorsan. Ki kíváncsi rám, és mit érdekelnek engem mások? Továbbra is nézhetem a földszinti lépcsőházban a levelesládák az átragasztott nevek. Költözünk egyik helyről a másikra. Nyomtalanul. Kovács, Molnár, Juhász egyre megy. Akár meg is halhatunk. Ki veszi észre?

Nyújtom a százast, a fiatalember lecsap rá, akár a héja. Elbúcsúzó a pénzemtől. Ezek után pláne nem reménykedem, hogy megismer.

2.

Történelemismerőm állást változtatott. Fél éve nyugtolt már új munkahelyét, amikor összefutottunk. — No, milyen?

— Sz... — Ebbe az egy szóba mennyi düh, szenvedély, elkeseredés, utálat tud sűrűsödni?!

— Legszívesebben megennének, csak tünjek el a szemük előtt. Nem dicsekvés, de szépen jelennek meg folyóiratokban a tanulmányaim. Az akadémiaól is kaptam megbízásokat. Jól érzem magam, izgatnak a feladatok, a „fűrögép” azonban állandóan működik. Milyen világ ez? Nem tudjuk lenyelni mások sikereit? Utálatos pondró az, aki törí magát, melózik? Tudom, naiv vagyok. Miért nem tudjuk egymásnak azt mondani, apám, ezt jól megcsináltad, folytatd, mássz jobban bele, ennek van értelme. Nem tiszteletkörükre gondolok, szuperlatívuszokra, csupán egyetlen keresetlen gesztusra. De én azt se bánám, ha érvekkor korholnának, szidnának, másfelé terelnének. Bugyutaság. Miért nem lehet a másikra hatni? A dicséret vagy a korholás ez esetben egyre megy.

— Túl érzékeny vagy.

— Frászt. Engem már nem tudnak elbizonytalanítani, haladok, akár faltörő kos. Mások a dzsungelben érzem magam, melynek törvényeivel most ismerkedem. Voltál te már kirekesztett? Na, ugye?

— Tudod, mi egyébből sem állunk, mint tömjenezünk egymást. És természetesen él és virágzik az egészséges kritika.

— Viccelsz.

— Úgy gondolod?

3.

Hogy hova vezethet egy babavizit, magam se hittem volna. Egy újabb ismerős, ezúttal pedagógus. Hölgy, már benne a korbán. Kétségbe esve megállit:

— Te mit vennél egy kéthónapos kisbabának?

— Tipegő! — rávágom.

— Engem most már nem érdekel. Veszek valamit. Még ha meg se nézem azt a pelenkást, akkor is.

— ??

— A kollégám gyerekéről van szó. Fia született, de senkit nem tudok rávenni, hogy látogassuk meg. Már legalább az ötödik időpontot tűztük ki. Mindig közbejött valami. Vagy én vagyok a hülye? Hát nem természetes az, ha ilyenkor az ember felkekedik, és egy kis ajándék kíséretében gratulál? A kolléga igazán rendes, megérdemelné. Úgy élünk, mint a birkák. Nekem, bizony isten, kínos! Tovább megyek. Egy másik kollégámnak meghalt az édesapja. Csak hebegtünk, habogtunk. Egy koszorút se tudtunk venni. Harmadik kolléga. Megnősült. Nehogy azt hidd, hogy táviratoztunk! Jött dolgozni, és ment az élet tovább a saját medrében. Semmi gratuláció, semmi öröm. Az első osztályfőnöki órám onn értesz szó.

— Hívd meg a kollégádat is!

4.

Augusztusban még reménykedtem, talán mégiscsak megszervezi valaki közölünk a tizéves találkozót. Talán jön egy levél, egy lap, egy meghívó. Az áhítózáson túl azonban mi magunk se jutottunk. Mi ez a restség? Nyomtalanul eltűnt életünkéből az a főiskolai négy év, és ennyire utáltuk egymást? Egy bankettnyi időnk nincs a másikra?

Mi már soha nem emlegetjük fel Hegedűs András Ábel-előadásait? Török Gábor egyik kedvenc egysoros — Vajudik a sírásó felesége — is kikopott a memóriánkából? Békési Imre modellált mondatzóneit végképp kitorólta a szigorlat? Riesz Béla feszletlen órái talán le sem zajlottak, mint ahogy Geréb György szerelem-előadás se? Emlékek, élmények a senki földjén?

Kiből rendőrré lett, kiből tévésbmondó, költő, tréner... Semmi nem fontos. Szüntünk és nem, meghízunk, megöregedtünk, elsűrűkültünk. Kit érdekel? Tanárok költöztek el azóta az Elysiumi mezőkre. Ki rendül meg?

Nekünk úgy látszik, már soha nem csöngtetnek be. Széthulltunk, menthetetlenül! Próbálgatunk a névsort: Balda, Bay, Bálint... A húszéves találkozót tényleg össze kellene hozni valahogy.

BODZSÁR ERZSÉBET

Küldjön egy képet!

Különös örömmel fogadtuk e két képet, amelyeket *Farkas József* (Puzstaszeri u. 17.) juttatott el hozzánk *Béketelepről* (a volt *Aignertelepről*). A 20-as évek kemény világában út, járda és víz nélkül a szegedi munkásság tán legszegényebbei éltek ott. És hogy mégis voltak igényeik a többre, jobbra, bizonyoság rá e két fotó. Az egyik műkedvelő színjátszó csoportjukról készült a *Piros bugyellárás* c. népszínmű előadása után, a másik pedig saját labdarúgócsapatukról. Mindkettő a húszas években. A kenyérgondok, a szegénység korszakában. Példaként annak, ami manapság sokszor emlegetett hiányzik: az igényeknek, az önállóan kezdeményezett közösségteremtésnek.